

A viszonylag nagy mennyiségű kerámiatöredék a késő bronzkorból származik (pilinyi kultúra vagy Kyjatice-kultúra). A kerámia mellett kevés állatcsont, a paticsrétegek környékéről pedig több kődarab került elő.

CSENGERI PIROSKA

333. Salgótarján, Pécskő-puszta

(Nógrád megye) R?, B?

A létesítendő 120 kV erősáramú föld- és optikai kábelfektetést megelőzően helyszíni bejárásom kijelöltük a megelőző feltárás által érintett nyomvonalszakaszokat. Ezt követően régészeti kutatást kezdtünk a Pécskő-szikla alatt elnyúló, Pécskő-puszta határában emelkedő dombon. A tényleges földmunkák és a vezeték előírt megközelíthetőségi, biztonsági zónájában egy kb. 700 m² felületet kutattunk meg. Ezen a területen, a domb tetején egy őskori település nyomaira bukkantunk. Az előkerült 38 régészeti jelenség között kiemelendő egy feltehetően a rézkor vagy a kora bronzkor fázisába sorolandó cölöpszervezetes hosszúház, amely eddig teljesen egyedülálló Nógrád megyében. A leletek között az őskori kerámiaanyagon túl több kőeszköz (pattintott obszidiánpenge, csiszolt kőbalta stb.) is előkerült. A most ismertté vált információkat a későbbi természettudományos vizsgálatok (talajvizsgálat, archaeobotanikai és archaeozoológiai elemzések, C14-es korhatározás stb.) eredményei fogják kiegészíteni.

TANKÓ KÁROLY

334. Salgótarján, Salgóvár

(Nógrád megye) Kő

A Kincstári Vagyoni Igazgatóság megbízásából 2003 szeptemberében folytatódott a salgói Alsóvár ásatása. A kutatás elsődleges feladata a külső várfal úgynevezett északi torony és a nagy ciszterna közötti szakaszának konzerváláshoz-felfalazáshoz szükséges teljes feltárása volt. Ehhez kapcsolódóan azonban megtörtént az északi torony déli előterének – az úgynevezett 5. térnek – kiterjedt rétegvizsgálata, az ehhez kelet felől kapcsolódó nagyobb, mélyebb szintű úgynevezett 6. falazott tér keleti oldala előtti terület – a XIV. szelvény – jelentős részének feltárása, s végül a ciszterna előtti meredeken emelkedő hegyoldal – a XV. szelvény – teljes kutatása is.

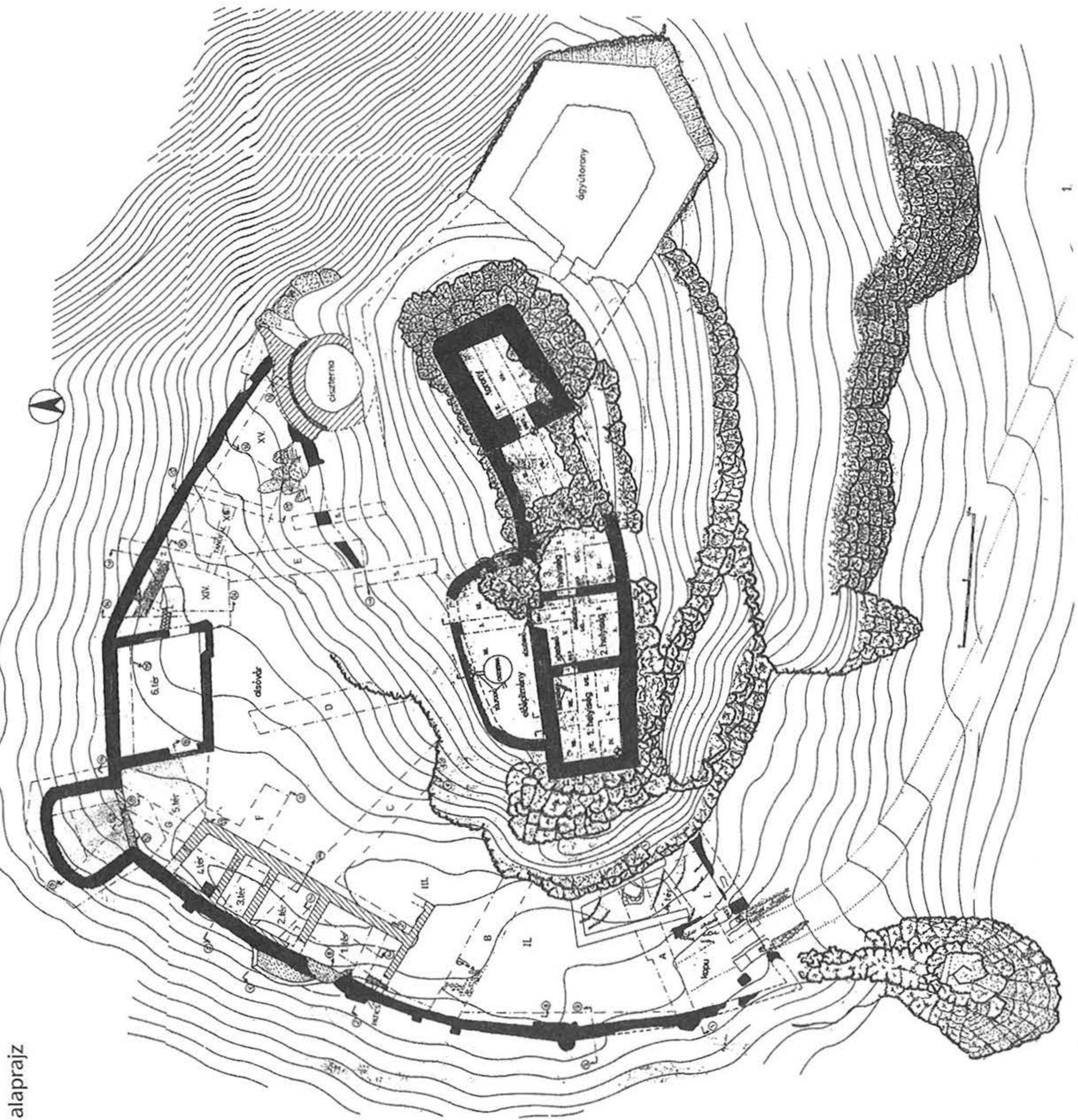
E vizsgálatok jelentős építészettörténeti megállapításokat eredményeztek. Kiderült, hogy az így már teljes hosszában ismert, meglepően vékony s minden valószínűség szerint korántsem a legnagyobb gondossággal – talán az idő szorításában – épített külső várfal lehetett az első védelmi építmény a Felsővár alatti hegyoldalban. Ennél korábbi építkezésekre utaló nyomok nem kerültek elő. E várfal nem csupán az úgynevezett északi toronnyal, hanem az úgynevezett 6. térrel is egy időben épült, falaik nem csupán kötésben vannak egymással, hanem az utóbbi tér keleti fala vonalában található

a végig íves fal (a D-i várkaput nem számítva) egyetlen szögben való törése. A belsejét tekintve még feltáratlan úgynevezett 6. tér, mint az Alsóvár legkorábbi lehetséges lakóépítménye kissé a terepszintbe lett bemélyítve, ugyanakkor tőle keletre jóval magasabb volt az építéskor kialakított terepszint. Egyelőre nem tudtuk még tisztázni az itt, a 6. tér keleti fala és a várfal alkotta hegyesszögű sarokba beépített vékony falú kis építmény korát és funkcióját, de tény, hogy ha egyáltalában megépült, viszonylag korán el is bontották.

Az úgynevezett északi torony előtti tér rétegvizsgálatai itt egy dél felé nyitott udvarszakaszt valószínűsítettek. Magáról a toronyról megállapíthattuk, hogy eredetileg nyitott volt. Mai déli fala két korszakban épült meg, közülük az utolsó igen hevenyészett jellege esetleg már arra utal, hogy megépítésére a torony kidőlése, pusztulása után kerülhetett sor. Miközben igazolni tudtuk, hogy az „5. tér” elnevezéssel illetett udvarszakasz és a torony járószintje lényegében mindig azonos lehetett – DDNy felé enyhén emelkedett – még nem tudjuk, hogy elfalazásának korábbi, keleti szakasza és a (várfalhoz képest) ugyancsak később emelt, az előző évben kutatott úgynevezett Ny-i épületszárny korban hogyan viszonyul egymáshoz. Az Alsóvárban ugyanis számos átépítésre is sor kerülhetett, mint ez legjobban az utóbbi épület – még egyébként alaposabban vizsgálandó – keleti fala esetében volt igazolható.

Tekintettel arra, hogy az eddigi feltárások a külső várfal korát 1526 utánra valószínűsítik, ezek az építkezések viszonylag rövid időintervallumban történhettek, hacsak nem kötjük a javítások egy részét már az 1554 utáni időszakhoz s a vár oszmán uraihoz. Kérdéses ugyanakkor, hogy az úgynevezett „5. tér” környékén megfogható javítások mennyire kapcsolhatók csupán statikai problémák kiküszöböléséhez. Az azonban igen valószínű, hogy az úgynevezett 6. tér keleti oldalán, a XIV. szelvényben feltárt habarcsos objektumok egy ilyen, viszonylag kései építkezéssel hozhatók kapcsolatba.

Míg az említett Ny-i épületszárny és az úgynevezett 6. tér további kutatásokat igényel, ma már egyértelműen állítható, hogy a 16. századi felszín az utóbbi keleti falától egyenletesen emelkedett az úgynevezett nagy ciszterna irányában. Ez a várfal felépítését követő feltöltéssel jött létre, s markáns járószintet sohasem mutatott. Kétségtelen azonban, hogy erre a felszínre zuhanhatott rá 1593-ban a Felsővár, elsősorban a nagy torony dél felől szétlőtt felső, részben fa-agyagszerkezetű része, melynek átégett maradványait ebben az évben szinte már teljesen feltártuk. A dél felől lezuhanó épületszerkezetek súlyát mi sem jellemzi jobban, minthogy azok több helyen szinte az alapozásig kidöntötték illetve kifordították magát a külső várfalat. A leletanyag, elsősorban a kályhacsempék elhelyezkedése arra utal, hogy a lezuhanó épületszerkezetek főként a ciszternától több méterre nyugatra és az úgynevezett 6. tér keleti falától néhány méterrel keletre elhelyezkedő területet érintették.

Salgótarján, Salgóvár, ásatási alaprajz

Ugyanakkor az a tény, hogy a nagy ciszterna belső (tégla)falazatát valamikor az újkorban szinte teljesen kitermelték, a lezuhanó várrészek hipotetikus értékelését szinte lehetetlenné teszi. Szinte biztos ugyanis, hogy a Felsővár tornya részben e ciszternára illetve a felette feltételezhető építményre zuhant rá. De ezt a törmelékét az előbbi munka során bizonyára kihányták a hegyoldalba – ahová egyébként bizonyára a Felsővár jelentősebb része is került – feladatot adván a következő évszázadok (hegyoldal)kutatóinak. Erre utal az a jelentős leletanyag is, mely a várfal külső oldala omlásrétegeiből került eddig elő.

A feltárás jelentős eredménye a nagy ciszterna íves külső falsíkjához nyugat felől hozzáépült, észak felől lepusztult síkú falazatok előkerülése. Az eddigi felmérések alapján ezek lényegében megfelelnek a tovább nyugat felé a hegyoldalban korábban talált falcsonkoknak. Így valószínű, hogy itt egy olyan „támfal” húzódott egykor, mely elsősorban a Felsővárba vezető faszerkezetű feljáró(k) hordozását szolgálta. Pontos meghatározása, s így annak tisztázása, hogy a most előkerült magasabb falcsonk nyugati záródása esetleg nem egy átjáró kávjának emlékét őrzi, további kutatásokat igényel. Ahogy ma még az sem dönthető el, hogy az a tény, miszerint úgy ez a „támfal”, mint maga az egész külső várfal hozzáépült a korábban megépített íves ciszternafalhoz, milyen kronológiai következtetések levonását teszi szükségessé.

FELD ISTVÁN

335. Salköveskút határa

(Vas megye) Ő, Rő, N?, Á, Kk

2003. március 18-án régészeti terepbejárást végeztünk a település határában. A kijelölt területek egyikét, amely a falu DNy-i határában, a Salköveskutat Söptével összekötő, Szombathelyre vezető műút bal (ÉNy-i) oldalán, a vízműtől DNy-ra van (hrsz.: 0127/3–5), növényzettel teljesen fedve találtuk, ezért bejárása nem történt meg.

Béke tsz: A falu É-i határának K-i részén, egy 220 m tszf. magaslaton a tsz-épülettől K-re (hrsz.: 043) alig ülepedett mélyszántásban szórványosan, de folyamatosan jelentkező ős- és középkori leletanyagot találtunk.

Nyugati mező: A falu déli határrészében, a Vassurány határában futó vasúti sínektől Ny-ra eső táblán (hrsz.: 0121/11) ritkás gabonával fedett ülepedett szántásban szórványos, de koncentrált kisméretű őskori lelőhelyre bukkantunk.

A falu déli határrészében, a Salköveskút–Söpte műút keleti oldalán fekvő temetőtől K-re és D-re fekvő, ritkás gabonával fedett területen (hrsz.: 0121/7–11) ülepedett szántásban folyamatosan késő középkori és szórványos római kori (?) jelenlétet dokumentáltunk. A lelőhely déli irányban az általunk már nem járt területen is folytatódik.

Nyugati rétszer: A falu déli határrészében, a Salköveskút–Vassurány műút Ny-i részén, a Surány-patak

magaspartján, szántott, közepesen ülepedett, 0118/3–4 helyrajzi számú területen két lelőhelyet regisztráltunk. A már ismert római villától délre közepesen intenzív őskori, római és késő középkori leletanyagot gyűjtöttünk (1. sz. lh.). A lelőhely a magaspart Ny-i részén, az általunk már nem járt területen is folytatódik. Kapcsolata a római villával biztos, a Rétszer délebbi területén lévő 2. sz. lelőhellyel lehetséges, azonban a két lelőhely közötti 30–40 m határozott hiátus és az őskori anyag különbözősége miatt a lelőhelyet külön vettük nyilvántartásba.

A közepesen ülepedett területen (2. sz. lelőhely) folyamatosan őskori, népvándorlás vagy kora Árpád-kori, illetve késő középkori leletanyagra bukkantunk. A lelőhely a magaspart Ny-i részén, az általunk már nem járt területen is folytatódik.

Vépi úti dűlő: A falu ÉK-i határában (hrsz.: 066/2–3) egy 217,5 m tszf-i magaslaton, boronált, alig ülepedett mélyszántásban, változó látási viszonyok között szórványos késő Árpád-kori és késő középkori kerámiaanyagot gyűjtöttünk. A lelőhely kiterjedése a rossz látási viszonyok miatt pontosan nem állapítható meg.

A falu ÉK-i határrészében, egy 217 m tszf-i magaslaton frissen boronált táblán (hrsz.: 066/1) rossz látási viszonyok között kevés, szórványosan jelentkező késő középkori anyagot gyűjtöttünk.

Egy 220 m tszf-i magaslat K-i részén, gabonával részlegesen fedett területen (hrsz.: 061/8) szórványos, de folyamatos Árpád-kori és késő középkori településnyomokat dokumentáltunk. Valószínűsíthető a kapcsolat az ugyanezen magaslat Ny-i részén található lelőhellyel, azonban az őskori leletek hiánya és a terület részleges fedettségéből adódó bizonytalanság miatt indokoltnak találtam a külön lelőhelyként való nyilvántartást.

A falu ÉNy-i határában egy 220 m tszf-i magaslat Ny-i részén, ülepedett mélyszántásban (hrsz.: 063/9–11, 063/13–18) szórványos, de folyamatos ős- és késő középkori településnyomokat (fazekak, kályhacsempe-töredék) dokumentáltunk.

A gyűjtött leletanyag Gy 2003.1.1–2003.1.10. jelzettel került a gyarapodási naplóba.

Munkatársak: Szilasi Attila Botond, Vámos Gábor régésztechnikusok.

PAP ILDIKÓ KATALIN

336. Sarkad, belterület

(Békés megye) Ø

2003 áprilisa és decembere között végeztünk régészeti felügyeletet Sarkad város belterületén épített szennyvízhálózat földmunkáinál. Munkánk nagyobb részt az aktuálisan kiásott árkok, illetve jobbára csak kisebb árkoszakaszok metszetalainak vizsgálatából, valamint az árkokból kitermelt föld vizsgálatából állt. A vezetéképítés során kiásott árkokban régészeti korú, értékelhető leletanyagot nem találtunk. Ez az érdekes, negatív eredmény a már ismert régészeti lelőhelyek területére is érvényes. Különösen érdekes ez a Kastély utca környé-